

Iz velikih dni boja za naše življenje

Srečanje z Lado Ahčan



Novakova družina z Viča je ena tistih, ki je v času NOB žrtvovala prav vse kar je imela, tudi življenje. Njihova nekdanja hiša še vedno stoji ob Viški cesti, kjer sta bili včasih trgovina in gostilna in se spogleduje z novo moderno osnovno šolo, katera je poimenovana po Marjanu Novaku – Jovu, Novakovega sinu in bratu Lade Ahčan in Zvoneta Novaka.

Današnji prispevek sem namenila Ladi Ahčan. Članici Zveze borcev, ki je še vedno ostala zvesta svojim načelom in tradiciji NOB.

Od mojega pogovora z Lado Ahčan je minilo že skoraj dve leti in pol. Obiskala sem jo na domu, dolgo časa sva se pogovarjali. Večkrat je med razgovorom skromno pripomnila »saj sem že vse pozabila, le malo se še spominjam«, toda v dvehurnem pogovoru sem lahko izluščila marsikaj dragocene in nastal je zanimiv zapis, ki mi je kot toliko ostalih veliko pomagal pri obravnavi zgodovine NOB v naši občini.

Z delom v NOB je pričela že zelo zgodaj, julija 1941. Povezal jo je brat Marjan. Kmalu je bila predlagana v vrste Komunistične partije, saj se je izkazala kot zanesljiva in vestna terenska delavka. Ustavilo je ni prav nič. Ne ponižanje ljudi, ki so mislili drugače kakor ona, ne skrb za malega sina Mitja, saj je prav v njem videla, da se mora boriti za boljši jutri.

V Komunistično partijo je bila sprejeta jeseni 1942.

Na terenu je bila predana. Uspelo ji je organizirati prve desetine Narodne zaštite, pa AFŽ, katere sekretarka je bila vse do aretacije, marca 1943. Poleg tega pa je neprestano prisluškovala pomembnim razgovorom v trgovini in gostilni ter jih poskušala prenesti v Dolomitski odred.

O sebi in svojem delu ne govori dosti. Neprestano omenja svoje sodelavce in skrbi, da ne bi vendarle na koga pozabila in mu naredila krivico.

Poprosila me je, naj ne pozabim na Lojzeta Kremenčarja, voznika rešilnega avtomobila. Imel je propustnico, zato je lahko nemoteno prečkal blok tudi po večkrat na dan. Pri Novakovih se je redno oglašal in povprašal, če jim lahko kakorkoli

li pomaga. Njegova pomoč je bila izredna že jeseni 1941 saj mu je uspelo prepeljati iz Mestnega doma na Brdo skorajda 300 odev, akcijo so organizirali in izpeljali člani VOS.

Lada se posebno dobro spominja, kako je morala preko bloka v Kozarjah prenesti važno sporočilo v Dolomite. Sporočilo pa je bilo napisano na drobnih papirnatih traktih. Takole pripoveduje:

»Premišljevala sem, kako naj stvar izpeljem, da bo stoodstotna. V vsak trakec sem zavila bonbon, čezenj pa okrasni papirček. Vse skupaj sem dala nazaj v vrečko. Na poti me je spremljal Mitja. Takrat je bil star komajda 3 leta. Stražniki na meji so bili videti napeti in nerazpoloženi. Resnično sem podvomila v uspeh akcije. Mitja pa je v svoji otroški pameti vzel vrečko in stražnikom ponudil bonbone. Bila sem prestrašena in že popolnoma obupana. K sreči so stražniki vzeli le tiste bonbone, ki niso bili »značeni«. Srečno sva prišla čez mejo. Še dolgo nisem mogla priti k sebi. Takrat pa mi je Mitja rekel, naj se nikar ne sekiram, saj je vedel, da so vsi bonboni s sporočilom čisto na dnu.«

20. marca 1943 je Lada doživela največji udarec. V Skodlarjevem bunkerju je junako padel njen brat Marjan. Nastala je nenadomestljiva praznina, tako v vrstah borcev in na terenu, največja pa doma pri Novakovih. V hiši so sledile neprestane preiskave ponoči in podnevi. Pogreb, ki je bil že čez tri dni se je odvijal tiho in ponosno. Italijani in plavogardisti so se bali politične manifestacije, zato so ljudem celo prepovedali iti na pogreb. Tóda prav nič jih ni ustavilo. Pogreb je bil velik, saj se ga je udeležilo preko 100 ljudi.

Le nekaj dni po pogrebu so aretirali Lado in mamo. Obtožnica se je glasila preprosto: »Pogreb Marjana Novaka ste uporabili v namen politične manifestacije!«

Lada je doma pustila triletnega sina. Ponoven udarec. Ko se je vrnila iz zapora je bila hiša polna belogardistov in domačih vohljačev, zopet hud udarec. Ob veliki izdaji 1944 so njeno mamo ponovno zaprli in jo poslali v taborišče Ravensbrück, kjer je umrla. Brat Zvone je umrl pred letom dni bolan in popolnoma slep.

Hude preizkušnje so si še sledile po vojni in izgradnji nove domovine. Lada je prenesla vse. Danes je še vedno tako ponosna kot je bila takrat, ko je kot mlada mati žrtvovala vse, kar je imela najljubšega.

Po izjavi in arhivskem gradivu pripravila Mojca Černe

Zanimiv razgovor z dr. Kmeclom

Komisija za literarno dejavnost pri Zvezi kulturnih organizacij naše občine je na pobudo slavistov pripravila srečanje s predsednikom republiškega komiteja za kulturo dr. Matjažem Kmeclom.

Poleg slavistov, knjižničarjev, mladih literarnih ustvarjalcev, članov kulturnih društev in organizatorjev kulturne življenja so razgovoru prisostovali tudi pesniki in pisatelji iz organizacij združenega dela.

Ker vsebina ni bila natančno določena, so se pogovarjali o stanju kulturnega snovanja v Sloveniji, o prihodnjih načrtih na področju literature, filma in gledališča, pa o problemih ohranjanja in negovanja slovenskega jezika, uvajanju srednjega usmerjenega izobraževanja, o problemih učbenikov...

Toliko lažje pa je ta razgovor stekel prav gotovo tudi zaradi v uvodu povedanih besed tovariša Kmecla: »Kdor ničesar ne sprašuje, ne bo tudi nič pametnega napravil. Bolje je spraševati, pa čeprav neumna vprašanja, kot pa molčati.«

N. Č.

Kaj je novega v kulturnih društvih

ŠKUD JANEZ PRIMC OŠ LEVSTIKOVE BRIGADE
Dramski krožek je s pomočjo mentorice Slavice Murko uprizoril celovečerno igr, dramizirano klasično ljudsko pravljico Sneguljica. Premira je bila že 20. 12., vendar si bo predstavo moč ogledati tudi kasneje. Po dogovoru z dramskim krožkom vas pridedajo morebiti tudi obiskat.

KUD BARJE
Še zmeraj na top listi po aktivnosti. Udeležili so se tudi srečanja s predsednikom komiteja za kulturo dr. Matjažem Kmeclom. Držijo pesti, da bi jim vendarle uspelo lepo obleči svoje pevce.

KUD BRDO VRHOVC
V dogovoru so z Zvezo kulturnih organizacij za pripravo kulturnega praznika, ki je v občini tudi Dan knjižničarjev. Ob tej priliki bi radi povabili v goste igralce, pevce in plesalce iz sosednjih društev; sodelovali so ob srečanju slavistov.

KUD BREZOVICA
Moški zbor Brezovica vodi Anton Cimperman. Pevci pejojo z velikim veseljem tudi pod novim vodstvom.

DPD SVOBODA KOZARJE DOLGI MOST
Dali so odlično pobudo, da bi vsi kinematografi v občini skupaj odkupili filme, ki bi postali tako bistveno cenejši. Hkrati so se odločili, da se bodo člani društva letos udeležili srečanja mladih literatov.

KUD »DOLOMITI« DOBROVA
Aktivnost posameznikov ima za posledico ustvarjalnost in umetniško prepričljivost. Dober motor je pač važnejši kot lepa karoserija.

PD HORJUL
Po mnenju predsednika društva Matka Zdešarja bi bilo moč s strpnostjo in dobro organiziranostjo premagati marsikatero težavo, tudi v zvezi s korišćenjem kulturnega doma. Za organizacijo pevskega zbora in folklorne skupine bi bilo pa treba še nekaj več.

KUD ZADRUGA NOTRANJE GORICE
Pevski zbor, ki ga vodi mlada mamiša Lidija Trampuš napreduje od vaje do vaje. Ko bi imeli tudi gledališčniki in kraju tako zavzetega vodjo. In vendar so v Notranjih gorikah pripravili že vrsto zanimivih gledaliških postavitev: naj se spomnimo samo nekaterih najbolj zanimivih: »Kvadratura kroga« v režiji Darinke Tomšičeve, Jean Anouilh: »Cecilija ali sola za očete«, Marin Držić »Tripčec de Utolčec«, v režiji Milana Malnerja, Fingžarjeva »Razvalina življenja«, Remčevi »Užitkarji«, Mira Puc »Operacija« v režiji Romana Novellija, Matej Bor »Razganci«, ki jih je postavil Tone Velkavrh.

DPD SVOBODA PODPEČ PRESERJE
Med žalostnimi dogodki tega društva je nedvomno slovo od priljubljenega zborovodje Jasharija Bakija, ki je prevzel korepeticijo pri Učiteljskem pevskem zboru. Pet let so bili skupaj, skupaj so rasti in se borili za glasbeni izraz, za odnos do glasbe, za širino in kvaliteto glasbene interpretacije. Skupaj jim je to uspelo. Marsikateri oči so bile zato upravičeno solzne, vendar je prav, da se solze posušijo. Jashari Baki je pripeljal pevčev prijatelja Pavla Merljaka. Tudi on je mlad in potrebuje prijateljstvo in posluš, da bo zrasla nova vez, ki bo postala z leti prav tako trdna.

KUD POLHOV GRADEC
Kaj dela kulturno društvo v tem kraju, ne vemo. Brez zavzetosti in organiziranosti, brez izvajalcev se tudi uporabniki v kulturni skupnosti ne bodo mogli dovolj trdno boriti za Polhograjski grad ali adaptacijo doma.

KPD ROB
KUD PRIMOŽ TRUBAR VELIKE LAŠČE
Nastopili so na jesenskem srečanju, ki ga je priredila republiška zveza kulturnih organizacij v Dolenjskih Toplicah. S svojimi »Policaji« tokrat niso bili tako zadovoljni, kot na občinskem srečanju. Čas, ki včasih marsikaj pokrpa, je tokrat odkril sive; kljub temu so bili z nastopom zadovoljni, posebej z dobro organiziranim razgovorom po predstavi. Nedvomno bo nastop spodbuda za pripravo gledališkega dela v letošnjem letu. Mladi režiser Andrej Perhaj je izvoljen za odbor območnega združenja mesta Ljubljana KUD ŽAZAR. Aktivni so, sodelujejo in se že mrižno pripravljajo na bližnjo premiero.

JAS

Knjiga te počaka

V današnjem času hitenja smo že navajeni, da se ta trenutek navdušimo za to, prihodnji pa že za nekaj drugega. Radio in televizija nas zasipata z vestmi – pa tudi z zabavo in umetnostjo. A kakor prizori pritekajo, tako tudi odtekajo: ne moreš jih ustaviti ne ponoviti – pa če bi še tako rad. Niti jih ne moreš prestaviti za kasneje, ko bo delo postorjeno. Zdej – ali nič.

Knjiga ne pozna tega časovnega nasilja. Počaka nate. Pušča ti svobodo, da nekaj strani preskočiš, če te zanimanje vleče naprej, ali da se vrašaš in ponovno podoživljaš priljubljene dogodke. Zato se – kot bralka – ne bojim za usodo knjige. V zimskem času po hišah v naši dolini še vedno sorazmerno dosti berejo. (Tam kjer ne, pa tudi prej niso, ko še ni bilo televizije.)

Drugo pa je, če pogledam na knjigo s stališča pisca: gotovo ji stabilizacija odvzema denar. Zato bo – morda – izhajala manj knjig (a upajmo, da bodo dobre) ali pa na slabšem papirju, v preprosti opremi. Tu se seveda tepejo mnenja tistih, ki imamo knjige predvsem zato, da jih beremo, in onih, ki želijo z njimi predvsem oplešati stanovanje, ali pa se celo postavljati. Ne pravim, da je to slabo. Prav in dobro je, kadar so sredstva za lepo ali celo luksuzno opremo. Toda če me vprašate za mnenje, trdim, da so knjige na svetu prvenstveno zato, da jih beremo. V tem sta njihovo poslanstvo in vrednost. Za preprosto opremljene in vsebinsko dobre knjige pa sem prepričana, da se bo pri narodu, kakršen je slovenski, vedno našel denar.

NEŽA MAURER

NA VRHOVCIH Srečanje z ustvarjalci mladinske literature

Že dolgo časa je tlela tiha želja pionirjev in mladincev osnovne šole Vlado Miklavc-Vrhovci, da bi se srečali z ustvarjalci mladinske literature, ustvarjalci tiste umetnosti, ki je z navdihom in posuhom igrivega razvedrila v besedah, barvah in slikah podarjena našim najmlajšim. Resnično življenje je za njih še prevelika uganka, zato se radi zatekajo v svet pravljic in domišljije, kjer se srečujejo s svojimi junaki, se nasmejejo, poigravo in preživljajo z njimi veliko lepih ur.

Ta želja, ki je bila napisana tudi v programu dela pionirjev, je bila uresničena ob obeležitvi »meseca knjige«. Osnovna šola Vlado Miklavc-Vrhovci je v sodelovanju z Mladinsko knjigo Ljubljana ter krajevnima skupnostima Brdo in Vrhovci organizirala 4. 12. 1984 v dvorani družbenopolitičnih organizacij na Brdu literarni večer. Učencem in krajanom so se v nabito polni dvorani

s svojimi deli predstavili: Niko GRAFENAUER – avtor mladinskih otroških poezij, Božo KOS – ilustrator in Miha MATE – pisatelj za mladino. Kot častni gost se je srečanja udeležil tudi priljubljeni pisatelj in naš krajan Anton INGOLIČ.

Lepo in prijetno je bilo poslušati drage goste, ko so pripovedovali, v kakšnem času in razpoloženju so nastajale njihove pesmi, slike, povesti, v katerih so skrita tudi zrna resnice, kako se ob prelivljanju raznih barv na velikih valjih tiska CICIBAN in še veliko zanimivega so povedali. Z vprašanji so bili pionirji v začetku bolj boječi, potem pa so svojo radovednost odločneje izražali in hoteli spoznati še veliko novega.

Ob tej priložnosti je Mladinska knjiga Ljubljana odprla tudi razstavo mladinske literature. Razstavo so si pod vodstvom pedagogov v okviru književne vzgoje z zanimanjem ogledali učenci osnovne šole in tudi krajan.

Včasih se vprašamo, kdo in kakšni so ti ljudje, ki so našim najmlajšim podarili že toliko lepih misli, želja, hotenj in resnic v obliki besed, slik in barv? Odgovor je preprost. To so dobri prijatelji otrok in mladine, ki s svojimi deli bogatijo njihovo osebnost.

Mara Vrhovec

V ZDRUŽENEM DELU Akcija za pacuške hišice

Kot vemo, so načrti za »novi Pacug« (našo otroško letoviško bazo na morju) nared, a so žal v teh težkih gospodarskih razmerah neuresničljivi. Občinska zveza prijateljev mladine ter KO za izgradnjo Pacuga pri OK SZDL si prizadevata v naslednjem srednjeročnem obdobju zgraditi centralni objekt (kuhinjo, jedilnico ter večnamenske prostore).

Z namenom, da baza ne bi propadla (obstoječe hišice so lesene) je edina rešitev obnavljanje dotrajanega. Tako je bilo v letu 1984 zamenjana ena izmed sedmih hišic z objektom IKOR iz sredstev ZPM, zbranih sredstev in sredstev otroškega varstva. V naslednjem letu je nujno potrebno zamenjati še eno hišico, da bi v času letovanja obdržali isto zmogljivost otrok. Občinska ZPM ob svojem delu iz leta v leto spoznava, da se za obmorsko letovanje prijavlja več otrok, ker so možnosti letovanja s starši glede na družinski standard iz leta v leto slabše.

Zopet se tako ponuja nabava še ene hišice iz

sistema IKOR 83, s katero bi povečali število letovanj v izmeni 15 otrokom ter nadomestili dotrajano hišico. Cena je ugodna (zagarantirana iz leta 1983) in sicer 4 milijone (90 kvadratnih metrov, brez temeljev). Lastnih sredstev ima ZPM v višini milijona. Zato je ob podpori občinskega izvršnega sveta stekla akcija v združenem delu z namenom, da delovni kolektivi primaknejo sredstva pri realizaciji postavitev hišice. **Odziv je tu!**

DELOVNE ORGANIZACIJE, KI SO NAKAZALE SVOJ PRISPEVEK ZA NAKUP HIŠICE

VARNOST LJUBLJANA, DSSZ	10.000 din
INŠTITUT ZA GEODEZIJO IN FOTOGRAMETRIJO LJUBLJANA, SSP	20.000 din
MERCATOR DS IB LJUBLJANA	5.000 din
SKUPNOST OTROŠKEGA VARSTVA LJUBLJANA VIČ-RUDNIK	35.527 din
INŠTITUT ZA CELULOZO-PAPIR	20.000 din

Dinar za Pacug

akcija za pacug – račun za izgradnjo pacuga – 501-01-678-51542

- Odstopljen avtorski honorar tov. JANEZ KUK-MAN 345 din
- Partizan Vič – teniška selekcija – odstopljen avtorski honorar 591 din

Namesto novoletnih čestitk za Pacug

Tudi v tem letu so za izgradnjo Pacuga namenjali sredstva in prispevke. Pa vendarle, delovne organizacije, krajevne skupnosti, družbene organizacije in društva, posamezniki – odrecimo se novoletnih čestitk v dobrobit izgradnje letovišča v Pacugu. Seznam vseh, ki bodo prispevke nakazali na račun pri ZPM, bomo objavili v rubriki Dinar za Pacug.